

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО

Моральне виховання являє собою виховний вплив школи, сім'ї, громадськості, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі та практичної діяльності.

В педагогічній спадщині минулого є чимало цінних у методологічному значенні положень, суть яких визначила спрямованість і сучасних досліджень у галузі морального виховання. Перш за все, це положення про єдність морального виховання й самовдосконалення, морального, трудового й естетичного виховання, чуттєвого й раціонального у виховному процесі, про взаємозв'язок індивідуального й «суспільного» підходів у вирішенні проблем формування моральної особистості, про роль соціального середовища в розвитку особистості.

Значний крок у розвитку уявлень про суть, мету, принципи й методи морального виховання та самовиховання був здійснений багатьма представниками педагогічної думки минулого. Визначне місце серед них посідає Ян Амос Коменський (1592–1670). У поглядах педагога на роль морального виховання у формуванні особистості дитини відчувається вплив християнської етики, він часто звертається до «святого письма», цитує й переказує «святих отців» церкви. Моральні якості найвиразніше викладено в його творі «Материнська школа»: охайність, повага до старших, шанобливість, правдивість, справедливість, благодійність, звичка до праці, стриманість, терплячість, делікатність, витонченість манер, гідність, скромність – це кодекс гуманіста й поборника загальнолюдського братства і мирної праці.

Дисципліну Я. А. Коменський розцінює як метод, за допомогою якого тільки й можна досягти результатів у вихованні дітей. «Школа без дисципліни є млин без води», – писав Я. А. Коменський, у той же час виступаючи проти жорсткої дисципліни схоластичної школи. Він припускав тілесні покарання не за неуспішність у навчанні, а за погану поведінку учня, за аморальні вчинки, зарозумілість, за вперту непокору, за навмисну злосність, за недоброчесність і лінощі – і цим він поступився середньовічній школі.

У дидактиці Я. А. Коменського закладені ідеї виховання особистості, виховання людяності в людині. В основі вчення про виховання особистості лежить ідея виховуючого навчання і природовідповідності. Говорячи про виховання людяності в людині, педагог виділяв чотири основних добродітності: мудрість, поміркованість, мужність і справедливість. Я. А. Коменський підкреслював, що людина не народжується з моральними якостями – вони у неї виховуються на протязі всього життя;

моральність пов'язана з вихованням мудрості і любові до неї в учнів.

Засобами морального виховання Коменський вважав: приклад батьків, вчителів, товаришів; настанови, бесіди з дітьми; вправи дітей в моральному поведженні (зокрема, у вихованні мужності); боротьбу з розбещеністю, з лінню, необачністю, недисциплінованістю. Велике значення в процесі морального виховання має вироблення позитивних звичок.

Одним із перших та найголовніших місць у моральному вихованні дітей Коменський відводив родині, ролі матері і батька. Школа, вихователі, проповідники, вважав він, можуть лише розвинути і дещо направити виховання дітей у потрібне русло, але основні розумові настанови та повчання особистості народжується все ж таки в сім'ї.

Важливу роль, після сімейного виховання, Я. А. Коменський відводив учителеві, дуже високо оцінюючи його працю. Він ставив перед учителем такі вимоги: учитель повинен відзначатися своєю моральністю, захоплювати учнів позитивним прикладом, бути привітними і ласкавими, не відштовхувати дітей від себе своїм суворим поведженням, ставитися до учнів із любов'ю. Роль учителя педагог підносить до рівня високих патріотичних завдань визволення своєї батьківщини і сприяння розквіту свого народу.

Отже, всі ідеї та погляди Я. А. Коменського не втратили свого значення й сьогодні. Деякі з них характеризують розвиток системи принципів морального виховання вже протягом понад трьох століть. Думки про перетворювальну роль виховання, демократизм і гуманізм громадянської позиції Я. А. Коменського продовжують викликати інтерес дослідників до його теоретичної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Євнух М. В. Осявати всіх подібно до сонця (Гуманістичний і демократичний характер педагогіки Я. А. Коменського) / Євнух М. В. // Рідна школа. – 1992. – № 3/4. – С. 78-81.
2. Історія педагогіки / за ред. М. С. Гриценка. – К. : Вища школа, 1973.